

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROCESRECHT

Omvang en kwaliteit van processtukken; bondiger is beter?

Drs. G.G. van der Bruggen

Mr. P.F.G.T. Hofmeijer-Rutten

Prof. mr. A.C. van Schaick

Boom juridisch

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROCESRECHT

**Omvang en kwaliteit van processtukken;
bondiger is beter?**

Drs. G.G. van der Bruggen
Mr. P.F.G.T. Hofmeijer-Rutten
Prof. mr. A.C. van Schaick

Boom juridisch
Den Haag
2023

Nederlandse Vereniging voor Procesrecht

De vereniging is opgericht in 1979 en heeft tot doel het bestuderen van en uitdragen van kennis over onderwerpen van burgerlijk en bestuursprocesrecht en van rechterlijke organisatie in nationaal of internationaal verband, zowel in praktijk als in theorie. Voorzitter is prof. mr. C.J.M. Klaassen, secretaris mr. W.I. Wisman. Het adres van het secretariaat is:

Postbus 11756
2502 AT Den Haag
tel. 070-515 32 24
fax 070-515 33 55
e-mail nvvp@pelsrijcken.nl
website www.nvvpprocesrecht.nl

© 2023 Nederlandse Vereniging voor Procesrecht | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van veelevoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet of de repressrechtregeling van Stichting Repprecht dient daarvoor een billijke vergoeding te worden voldaan aan Stichting Repprecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.repprecht.nl). Voor het veelevoudigen en openbaar maken van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave als toelichting bij het onderwijs, bijvoorbeeld in een (digitale) leeromgeving of een reader (art. 16 Auteurswet), dient een regeling te worden getroffen met Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6212-802-6
ISBN 978-94-0011-264-3 (e-book)
NUR 822

INHOUD

Voorwoord <i>Prof. mr. C.J.M. Klaassen</i>	7
Inleiding <i>Prof. mr. C.J.M. Klaassen</i>	9
Omvang en kwaliteit van (appel)processtukken <i>Prof. mr. A.C. van Schaick</i>	13
Wat is een goed processtuk <i>Mr. P.F.G.T. Hofmeijer-Rutten</i>	21
Korter is niet altijd beter – Maar vaak wel <i>Drs. G.G. van der Bruggen</i>	27
Enkele gedachten over de oorzaken van de toegenomen omvang van processtukken <i>Prof. mr. R.R. Verkerk</i>	39
Discussie <i>Mr. J. van Mourik en M. van de Ruitenbeek</i>	43
Procesrechtelijke reeks NVVP	49

ENKELE GEDACHTEN OVER DE OORZAKEN VAN DE TOEGENOMEN OMVANG VAN PROCESSTUKKEN

*Prof. mr. R.R. Verkerk**

De bijeenkomst van vandaag gaat over de toegenomen omvang van processtukken. Ik constateer dat een brede consensus bestaat onder de sprekers en het publiek dat de kwaliteit van processtukken van groot belang is. Het is een goede zaak indien als advocaten zich inspannen kort, bondig en overtuigend te schrijven. Nodeloze herhalingen en irrelevante uiteenzettingen dienen vermeden te worden. Een goede structuur is van groot belang om de boodschap over te brengen aan de lezer. Schrijvend denken is iets anders dan denken over schrijven. Drs. Van der Bruggen heeft dit uitvoerig en overtuigend uiteengezet.

Over de vraag of korter altijd beter is verschillen de meningen. Sommigen benadrukken dat geen verband bestaat tussen de omvang van een stuk en de kwaliteit daarvan. Anderen stellen dat lange processtukken in de regel getuigen van slechte kwaliteit. Zij stellen dat processtukken 'onnodig' lang zijn. Zij menen dat werk moet worden gemaakt van het verbeteren van de schrijfvaardigheden van advocaten. Daardoor wordt gesuggereerd alsof daar de oorzaak zou liggen van alle problemen. Ik meen dat er minst genomen ook andere redenen kunnen worden aangewezen.

1. Overregulering

De eerste reden waarom processtukken steeds langer worden is overregulering.¹ Prof. van Schaick vestigde daar terecht de aandacht op. De hoeveelheid nationale wet- en regelgeving blijft ieder jaar weer toenemen.² Hetzelfde geldt voor wet- en regelgeving vanuit ondermeer de Europese Unie.³ De toename is dusdanig dat nationale en internationale instanties in het leven zijn geroepen om overregulering

* Remme Verkerk is cassatieadvocaat bij Houthoff te Rotterdam en hoogleraar burgerlijk procesrecht aan de Universiteit Utrecht.

1 Wet- en regelgeving wordt steeds vaker ingezet als instrument om het gedrag van burgers en ondernemingen te sturen, zie bijv. A. Keirse en V. Mak, 'Op de schommel tussen autonomie en repressie: Een privaatrechtelijk perspectief op de repressieve samenleving', in: *De repressieve samenleving* (Handelingen NJV 2022), p. 9-95, par. 4.2.

2 Zie bijv. P. Winterman, 'Juist meer regels onder de kabinetten van Rutte', *Het Parool*, 24 januari 2019: 'Uit nieuwe cijfers (...) blijkt dat Nederland dit jaar bijna tienduizend wetten, ministeriële regelingen en bestuursmaatregelen telt. Dat zijn er duizend meer dan in 2010 (...)'.
3 Zie voor een aardig historisch overzicht een blog van Dimiter Toshkov (Universiteit Leiden) beschikbaar op www.dimiter.eu/Eurlex.html. Statistieken zijn te raadplegen via <https://eur-lex.europa.eu/statistics/2021/legislative-acts-statistics.html?locale=nl>.

en regeldruk tegen te gaan.⁴ Vroeger verwees men naar enkele bepalingen in het Burgerlijk Wetboek. Vandaag de dag zal zelfs de meest bekwame en beknopte advocaat met regelmaat vele pagina's kwijt zijn om de direct toepasselijke en relevante normen op alle niveaus te beschrijven. In dit verband werd vanuit de zaal het voorbeeld genoemd van zaken over effectenleaseovereenkomsten.

2. Digitalisering

Ik wijs ten tweede op de digitalisering van de samenleving. De opkomst van tekstverwerkers, smartphones en *cloud computing* heeft onze samenleving grondig veranderd.⁵ We kunnen gegevens makkelijker uitwisselen, opslaan en doorzoeken. We kampen daardoor in toenemende mate met een *information overload*. Vroeger had je ruzie over de uitleg van een overeenkomst. Dan vond je drie conceptversies en tien brieven in het archief. Sms-berichten bestonden toen al. Maar die kon je – zoals de premier recent heeft toegelicht – niet allemaal opslaan. Vandaag de dag wordt de server leeggetrokken. In no time beschikken we over honderden e-mails, concepten en whatsappberichten. Ons procesrecht verwacht van partijen dat zij voorafgaand aan het proces al die informatie verzamelen en dat alles voor zover relevant onder de aandacht van de rechter brengen.⁶ Dat wordt dus allemaal over de schutting gegooid. Processtukken worden aldus veel en veel langer. Zijn gaan bovendien vergezeld van meer en meer bijlagen. Eerder empirisch onderzoek bevestigt dit.⁷

3. Meer zaken met een groot financieel belang

Ik wijs op een derde ontwikkeling: recent empirisch onderzoek laat zien dat het financiële belang van handelszaken toeneemt. Er zijn – ook als je corrigeert voor inflatie – meer en meer zaken waarvan het belang groter is dan 1 miljoen euro.⁸

4 Adviescollege Regeldruk en RegWatchEurope. Zie o.m. Jaarverslag Adviescollege Toetsing Regeldruk 2019, 2020 en 2021, www.atr-regeldruk.nl/.

5 Over de effecten daarvan op het proces is (te) weinig bekend. Voor ontwikkelingen in Frankrijk, zie de bijdrage van Van Schaick. Voor een verkennende studie die hieraan raakt zie B. Van der Sloot en S. van Schendel, *De Modernisering van het Nederlands Procesrecht in het licht van BigData: Procedurele waarborgen en een goede toegang tot het recht als randvoorwaarden voor een data-gedreven samenleving*, WODC 2019.

6 In het kader van recente voorstellen tot modernisering van het bewijsrecht is benadrukt dat partijen voorafgaand aan de procedure redelijke inspanningen moeten verrichten relevante feiten en bewijsmiddelen te verzamelen. Zie Handelingen II, 2019/20, kamerstukken 35 498 nr. 3.

7 Zie S. van der Ploeg & J. de Wit, *Ontwikkeling zaakzwaarte 2008-2014*, Raad van de Rechtspraak Research Memorandum 2015/4; J.B.M. Vranken, 'De omvang van cassatiestukken in civiele zaken', *NJB* 2018/997, p. 1418-1426; Boston Consultancy Group, *Doorlichting Financiën Rechtspraak*, De Rechtspraak 2019, p. 59, 99 en 119; J.J. Sylvesteret.al. *Rapport visitatie gerechten. Goede rechtspraak, sterke rechtsstaat*, De Rechtspraak 2018, p. 14.

8 F. van Dijk, W. Hassink, D. Requena & R.R. Verkerk, *The Decline of Commercial Court Cases in The Netherlands: 2001-2020*, De Rechtspraak, Research Memorandum 2022/2.

Als het belang toeneemt, zullen partijen meer willen besteden aan advocaten en aan nader feitenonderzoek. Dan wordt alles uit de kast gehaald en nemen de processtukken toe in omvang.

4. Andere procedurele context

Mr. Hofmeijer-Rutten wees in haar bijdrage terecht op de bredere procedurele context. Het aantal processtukken in eerste aanleg is sinds de laatste grote stelselherziening beperkt. Partijen krijgen ook in complexe zaken in de regel geen ruimte voor een re- en dupliek.⁹ In hoger beroep is de spreektijd bij de meeste hoven inmiddels beperkt tot circa tien minuten per partij.¹⁰ Partijen kunnen het zich niet permitteren om in hun processtukken relevante informatie achterwege te laten. Ook dat kan een reden zijn om in processtukken lang van stof te zijn.

5. Kortom

Dat processtukken vandaag langer zijn dan gisteren is volkomen logisch en lijkt vooral het gevolg van onomkeerbare maatschappelijke ontwikkelingen. Meer aandacht en geld voor schrijftechniek van advocaten, zal ongetwijfeld nuttig zijn, maar zal dat ons dat werkelijk terugbrengen naar de idyllische jaren 90 toen één procesdossier nog in één hangmapje paste?

De wereld is nu complexer dan die van enkele decennia geleden. Daar kunnen we over praten, maar we veranderen daar niets aan. Dat leidt uiteraard tot problemen. We moeten allemaal meer werk verstouwen in minder tijd. Partijen hebben geen oneindige budgetten om hun advocaten de ruimte te bieden hun stukken driemaal te herschrijven en in te korten. De financiering van de rechtspraak lijkt evenmin gelijke tred te houden met de toegenomen zaakswaarte.¹¹

Ik rond af: het is een goede zaak als inspanningen worden getroost de kwaliteit van processtukken te verbeteren. Het lijkt echter veel te gemakkelijk om de uitdagingen waarmee wij allen kampen te reduceren tot *'het probleem van de "onnodig" lange processtukken.'* Het is in tijden van *information overload* niet eenvoudig om oorzaken en gevolgen te onderscheiden. Wat is nu eigenlijk precies het probleem?

9 In zaken met een belang van meer dan 1 miljoen euro blijft een re- en dupliek in de meeste zaken achterwege. Zie R.R. Verkerk, F. van Dijk & D. Pistora, 'De berechting binnen een redelijke termijn, Een empirisch onderzoek naar doorlooptijden in handelszaken', *TCR* 2020/4, p. 153-172.

10 Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven, artikel 4.4, bijlage 2.

11 Boston Consultancy Group, *Doorlichting Financiën Rechtspraak*, De Rechtspraak 2019.